

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเป็นแบบเชิงทดลอง (Experimental Design) เพื่อศึกษาผลของการใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกของมารดาหลังคลอด โดยประยุกต์ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเองของ Bandura มาใช้ในการจัดโปรแกรม กลุ่มตัวอย่างคือ มารดาหลังคลอดครั้งแรก ที่มารับบริการที่ตึกสูติกรรม โรงพยาบาลอินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี และโรงพยาบาลสิงห์บุรี ระหว่างวันที่ 7 กุมภาพันธ์ - 21 มีนาคม 2542 แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

กลุ่มทดลอง ได้แก่ มารดาหลังคลอดครั้งแรก ที่ใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง

กลุ่มควบคุม ได้แก่ มารดาหลังคลอดครั้งแรก ที่ได้รับคำแนะนำและการสอนตามปกติจากพยาบาลประจำการ

รูปแบบการทดลอง

แบบมีกลุ่มควบคุมแบบสุ่มและมีการสอบหลังการทดลองอย่างเดี่ยว (Randomized control group posttest only design) มีแบบแผนการทดลองดังนี้ (ดัดแปลงจาก พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2538: 65)

R	E	X	O ₂
R	C		O ₂

E หมายถึง มารดาหลังคลอดครั้งแรกกลุ่มที่ใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถตนเองจากผู้วิจัย

C หมายถึง มารดาหลังคลอดครั้งแรกกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำ และการสอนตามปกติจากพยาบาลประจำการ

X หมายถึง โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง

O₂ หมายถึง การประเมินความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกของมารดาหลังคลอดกลุ่มที่ใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง และกลุ่มที่ได้รับคำแนะนำและการสอนตามปกติ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ศึกษาได้แก่มารดาหลังคลอดครั้งแรก คลอดปกติ ครรภ์ครบกำหนด อายุระหว่าง 20-35 ปี ที่มาคลอดและรับไว้ในตึกสูติกรรม โรงพยาบาลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ มารดาหลังคลอดครั้งแรกที่มารับบริการที่ตึกสูติกรรม โรงพยาบาลอินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี และโรงพยาบาลสิงห์บุรีระหว่างวันที่ 7 กุมภาพันธ์ - 21 มีนาคม 2542 ซึ่งมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ต่อไปนี้

1. มารดาหลังคลอดครั้งแรก อายุระหว่าง 20-35 ปี
2. คลอดปกติ ครรภ์ครบกำหนด (37-42 สัปดาห์) ไม่มีภาวะแทรกซ้อนภายหลังคลอด
3. นุตรมีน้ำหนักแรกเกิดตั้งแต่ 2500 กรัมขึ้นไป สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ไม่มีความพิการใดๆ แต่กำเนิด และสามารถจำหน่ายออกจากโรงพยาบาลได้พร้อมกับมารดา
4. สถานภาพสมรสคู่ และพักอาศัยอยู่บ้านเดียวกันกับสามี
5. ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับประสาทสัมผัสทั้งห้า มีความรู้ภาษาไทย อ่านออก เขียนได้
6. ไม่มีญาติหรือบุคคลใกล้ชิด เป็นบุคลากรทางสาธารณสุข
7. มีภูมิลำเนาที่พักหลังคลอดอยู่ในเขตจังหวัดสิงห์บุรี หรือเขตติดต่อจังหวัดสิงห์บุรี และเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเองในระยะ 2 สัปดาห์แรกหลังคลอด
8. เป็นผู้ยินยอมให้ความร่วมมือในการศึกษาทดลองนี้

วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. ผู้วิจัยตรวจสอบคุณสมบัติมารดาหลังคลอด ถ้ามีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์ที่กำหนดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างไว้ 40 คน แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 20 คน
2. ผู้วิจัยจัดกลุ่มตัวอย่างในโรงพยาบาลสิงห์บุรี ให้เป็นกลุ่มควบคุม จำนวน 20 คน และในโรงพยาบาลอินทร์บุรี ให้เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 20 คน จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มาตรฐานการจัดบริการหน่วยบริการห้องคลอดและสูติกรรมหลังคลอดรวมทั้งสภาพการปฏิบัติงานของพยาบาลประจำการห้องคลอดและสูติกรรมหลังคลอดในโรงพยาบาลระดับ

การพยาบาล สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุขเป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดมาตรฐานระดับหน่วยงาน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าสภาพแวดล้อมและการให้บริการพยาบาลทางศูติกรรมแก่ผู้รับบริการของโรงพยาบาลอินทร์บุรี และ โรงพยาบาลสิงห์บุรี ซึ่งเป็นโรงพยาบาลทั่วไป ไม่แตกต่างกัน

3. จัดให้กลุ่มตัวอย่างทั้งสองมีลักษณะใกล้เคียงกัน หรือมีความเท่าเทียมกันมากที่สุด โดยการจัดให้เกิดความสมดุลกันระหว่างกลุ่ม (balancing) ในด้านระดับการศึกษาและรายได้ต่อเดือนของครอบครัว เนื่องจากได้มีการศึกษาพบว่า ปัจจัยเหล่านี้เป็นตัวแปรร่วมที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทการเป็นมารดาหลังคลอด (กาญจนา บุญทับ, 2534; จินตนา วัชรสินธุ์, 2533; จันทกานต์ อังคณวิชนานนท์, 2540) ความรู้สึกมั่นใจของมารดา และพฤติกรรมการดำรงบทบาทมารดา (Walker et al., 1986) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้นำมาจัดกลุ่มโดยจัดให้ผู้ที่มีการศึกษาเดียวกันอยู่ในกลุ่มทั้งสองเท่ากัน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา และจัดให้ผู้ที่มียุทธศาสตร์รายได้ต่อเดือนของครอบครัวเหมือนกันอยู่ในกลุ่มทั้งสองเท่ากัน ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ น้อยกว่า 7,000 บาทต่อเดือน และมากกว่า 7,000 บาทต่อเดือน

4. ทำการสุ่มตัวอย่างมารดาหลังคลอดเข้ากลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยใช้การสุ่มด้วยเวลาดังนี้ กลุ่มควบคุมคือ มารดาหลังคลอดที่มารับบริการที่ตึกศูติกรรม โรงพยาบาลสิงห์บุรี ในระหว่างวันที่ 7 กุมภาพันธ์ - 21 มีนาคม 2542 กลุ่มทดลองคือ มารดาหลังคลอดที่มารับบริการที่ตึกศูติกรรม โรงพยาบาลอินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ในระหว่างวันที่ 7 กุมภาพันธ์ - 21 มีนาคม 2542

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ประเภท

ก. เครื่องมือในการทดลอง คือ โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ประกอบด้วย

1. วิธีการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองในบทบาทมารดา ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวคิดทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเองของBanduraแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทการเป็นมารดาของ Mercer และ Rubin เป็นโดยประยุกต์หลักการจากแหล่งส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้กับมารดาหลังคลอดได้เรียนรู้และฝึกทักษะพฤติกรรมบทบาทมารดาเพื่อเพิ่มการรับรู้ความสามารถของตนเองในบทบาทการเป็นมารดา ประกอบด้วยวิธีการส่งเสริม 4 วิธีคือ

วิธีที่ 1 การจัดให้มารดามีประสบการณ์หรือการกระทำที่ประสบผลสำเร็จด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์ เพื่อให้มารดามีประสบการณ์ตรงจากการที่ได้รับผลสำเร็จในการดูแลบุตร โดยการทำให้มารดาหลังคลอดประสบความสำเร็จในพฤติกรรมบทบาทมารดาผ่านการทำกิจกรรมและฝึกทักษะในการดูแลบุตร ซึ่งจะส่งผลให้มารดาหลังคลอดรับรู้ความสามารถของตนเองเพิ่มขึ้น เกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง เกิดความรู้สึกรักมีคุณค่าในตนเอง มีความพึงพอใจและความมั่นใจในการแสดงบทบาทมารดา โดยการจัดกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมที่ 1.1 เพิ่มการปฏิบัติในสิ่งที่แสดงออกถึงความสำเร็จ

กิจกรรมที่ 1.2 การมีส่วนร่วมในตัวแบบที่ประสบความสำเร็จ

กิจกรรมที่ 1.3 ลดการปฏิบัติในสิ่งที่ไม่ต้องการ

วิธีที่ 2 การจัดให้มารดาได้เห็นตัวแบบหรือประสบการณ์ของผู้อื่น

วัตถุประสงค์ ต้องการให้มารดาได้รับประสบการณ์ทางอ้อมจากการสังเกตตัวแบบที่ประสบความสำเร็จจากการกระทำพฤติกรรมบทบาทมารดาและเกิดความคิดคล้ายตามว่าผู้อื่นทำได้ตนก็น่าจะทำได้ถ้าตั้งใจ และพยายามทำให้มีการรับรู้ว่าคุณเองก็มีความสามารถจะกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ ได้เช่นเดียวกัน โดยการจัดให้มารดาหลังคลอดได้เห็นตัวแบบหรือประสบการณ์ของมารดาหลังคลอดครรภ์แรกคนอื่นๆ ร่วมกับการให้มารดาหลังคลอด ได้สังเกตการสาธิตวิธีการดูแลบุตรจากตัวแบบที่มีชีวิต และตัวแบบสัญลักษณ์ (การสาธิตจากผู้วิจัย) (จากภาพพลิก) โดยการจัดกิจกรรมดังนี้)

กิจกรรมที่ 2.1 การสังเกตประสบการณ์ของผู้อื่น

กิจกรรมที่ 2.2 การสังเกตวิธีการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลบุตรจากตัวแบบที่มีชีวิต

กิจกรรมที่ 2.3 การสังเกตตัวแบบสัญลักษณ์

วิธีที่ 3 การใช้คำพูดชักจูง

วัตถุประสงค์ เพื่อช่วยให้มารดาหลังคลอดเชื่อว่าตนเองมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จในการกระทำพฤติกรรมบทบาทมารดาที่มารดาารู้สึกว่ายาก และไม่มั่นใจในความสามารถของตนเอง โดยการใช้คำพูดชักจูง ให้มารดาหลังคลอดเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองเกิดความพยายาม และมีกำลังใจที่จะกระทำพฤติกรรมบทบาทมารดา ผ่านการให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูบุตร การอธิบายให้ความรู้ และกระตุ้นให้กำลังใจ โดยการจัดกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมที่ 3.1 การให้คำแนะนำ

กิจกรรมที่ 3.2 การกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสม

กิจกรรมที่ 3.3 การสอนเป็นรายบุคคล/รายกลุ่ม

วิธีที่ 4 การกระตุ้นทางอารมณ์และการกระตุ้นทางอารมณ์

วัตถุประสงค์ เพื่อลดการถูกกระตุ้นทางร่างกาย และการกระตุ้นทางอารมณ์

โดยการทำให้สภาพร่างกายและสภาพอารมณ์ของมารดาหลังคลอดที่เผชิญกับความเครียดและมีความวิตกกังวลในการเลี้ยงดูบุตร ถูกกระตุ้นในระดับที่เหมาะสม ลดความรู้สึกล้มตื้นตัน กลัว วิตกกังวล และเครียดจากสถานการณ์การเป็นมารดาครั้งแรก ให้รับรู้ถึงความสามารถของตนเอง และแสดงออกถึงความสามารถในการกระทำพฤติกรรมบทบาทมารดาได้ถูกต้องเหมาะสม โดยการจัดกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมที่ 4.1 การสนับสนุนให้มารดาคู่เคียงกับสถานการณ์การเป็นมารดาครั้งแรก

กิจกรรมที่ 4.2 การฝึกผ่อนคลาย

กิจกรรมที่ 4.3 การแสดงออกถึงความรู้สึก

2. แผนการสอน มี 2 เรื่องคือ

เรื่องที่ 1 พฤติกรรมและความต้องการของทารกแรกเกิด (ใช้เวลาสอน 30 นาที ในวันที่ 2 หลังคลอด) มีวัตถุประสงค์ดังนี้

เพื่อให้มารดาหลังคลอดครั้งแรกสามารถ

- 1) อธิบายลักษณะทั่วไปของทารกแรกเกิดได้
- 2) อธิบายลักษณะพฤติกรรมของทารกแรกเกิดได้
- 3) แปลความหมายและเข้าใจถึงความต้องการของทารกจากลักษณะพฤติกรรมทารกได้
- 4) บอกสาเหตุและวิธี การตอบสนองความต้องการของทารกจากพฤติกรรมที่แสดงออกได้
- 5) นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการดูแลบุตรของตนได้

ภายในแผนการสอนประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับความหมายของทารกแรกเกิด การเปลี่ยนแปลงทางสรีระในทารกแรกเกิด ลักษณะร่างกายของทารกแรกเกิด พัฒนาการ

ของทารกแรกเกิดด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคม การเรียนรู้ที่จะสื่อสารกับลูก และความต้องการของทารกแรกเกิดที่สอดคล้องกับพัฒนาการรับรู้และสติปัญญา

เรื่องที่ 2 การเปลี่ยนแปลงสู่บทบาทในระยะหลังคลอด (ใช้เวลาสอน 30 นาที ในวันที่ 3 หลังคลอด) มีวัตถุประสงค์ดังนี้

เพื่อให้มารดาสามารถ

- 1) บอกระยะเวลาของการเปลี่ยนแปลงสู่บทบาทมารดาหลังคลอดได้
- 2) อธิบายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจในระยะหลังคลอดได้
- 3) บอกหรืออธิบายลักษณะพฤติกรรม อารมณ์ ความรู้สึก และความคิดที่เกิดขึ้นในแต่ละระยะของการเปลี่ยนแปลงสู่บทบาทมารดาหลังคลอดได้
- 4) นำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการปฏิบัติตนเพื่อปรับตัวเข้าสู่บทบาทมารดาหลังคลอดได้

ภายในแผนการสอนประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ หลังคลอดที่นำไปสู่การปรับตัวในบทบาทการเป็นมารดา 3 ระยะคือ ระยะที่ 1 ระยะเริ่มเข้าสู่บทบาทการเป็นมารดา ระยะที่ 2 ระยะสวมบทบาทการเป็นมารดา ระยะที่ 3 ระยะที่แสดงบทบาทมารดาได้ดี ภาวะที่มารดามีอารมณ์เศร้าหลังคลอด วิธีการเลี้ยงลูกอย่างมีความสุข และข้อคิดบางประการในการเป็นพ่อแม่

3. ภาพพลิกประกอบการสอน 2 เรื่อง

เรื่องที่ 1 พฤติกรรมและความต้องการของทารกแรกเกิดมีจำนวนทั้งหมด 16 ภาพ ประกอบด้วยรูปและข้อความที่สอดคล้องกับเนื้อหาในแผนการสอน

เรื่องที่ 2 การเปลี่ยนแปลงสู่บทบาทมารดาในระยะหลังคลอด มีจำนวนทั้งหมด 14 ภาพ ประกอบด้วย รูปและข้อความที่สอดคล้องกับเนื้อหาในแผนการสอน

ข. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของมารดา ได้แก่ ชื่อ อายุ ที่อยู่ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพสมรส รายได้ต่อเดือนของครอบครัว วันที่คลอด วันที่จำหน่าย วิธีการคลอด น้ำหนักของทารกแรกคลอด เพศ อายุในครรภ์ และสภาพร่างกายทั่วไปแรกคลอด

2. แบบวัดความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรก ซึ่งผู้วิจัยดัดแปลงมาจากแบบวัดความสามารถดำรงบทบาทมารดาที่เหมาะสมของ สุพรรณิ สุ่มเล็ก (2538) แบบวัดชุดนี้ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ การรับรู้บทบาทการเป็นมารดา และการตอบสนองความต้องการของทารกแรกเกิดและการปฏิบัติบทบาทมารดา

1. การรับรู้บทบาทการเป็นมารดา เป็นการวัดว่าการเป็นมารดาของทารกควรเป็นอย่างไร (What being the parent of a baby is like - WPL : Revision of an instrument) ของ Pridham และ Chang (1989) สร้างขึ้นเพื่อประเมินการรับรู้ของมารดาในความสามารถแสดงออกถึงความรู้สึกได้เหมาะสมในบทบาทการเป็นมารดาจากการเรียนรู้ และความคาดหวังซึ่งเกี่ยวกับการให้ความสำคัญในการให้การดูแลบุตรของตนเอง (evaluation) การให้ความสำคัญกับบุตร (centrality) และประสบการณ์ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป (life change) เดิมมีข้อคำถามทั้งหมด 25 ข้อ ลักษณะคำตอบแบบวัดในส่วนนี้ เป็นอัตราส่วนประมาณค่า 9 ระดับ คือ 1-9 คะแนน โดยเริ่มจาก 1 = ไม่พึงพอใจเลย จนถึง 9 = พึงพอใจมากที่สุด

2. การตอบสนองความต้องการของทารกแรกเกิดและการปฏิบัติบทบาทการเป็นมารดา เป็นการวัดการ ปฏิบัติบทบาทมารดา (Maternal Role Performance Scale) สร้างโดย Perry และ Gottlieb (1985) เพื่อวัดการตอบสนองความต้องการพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมของเด็กวัยทารกบนพื้นฐานการเรียนรู้ โดยกระบวนการของการให้การดูแลบุตร ตั้งสมเป็นประสบการณ์ ความสามารถในการทักษะและความรู้ที่เหมาะสม (master) ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เฉพาะในการดูแลเด็กวัยทารก ได้แก่ 1) การให้อาหาร 2) การนอน 3) การร้องไห้ 4) การจับถ่าย 5) การสวมใส่เสื้อผ้า 6) การเล่น 7) ความปลอดภัย และ 8) ความเจ็บป่วย ข้อคำถามในแบบวัดส่วนนี้ เดิมมีทั้งหมด 22 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นอัตราส่วนประมาณค่า 10 ระดับ คือ 0 - 10 คะแนน โดยให้มารดาเลือกตอบตรงกับการรับรู้ในข้อคำถามแต่ละข้อ เริ่มจาก 0 = ไม่มั่นใจเลย จนถึง 9 = มั่นใจมากที่สุด

สุพรรณิ สุ่มเล็ก (2538) แปลแบบวัดทั้ง 2 ส่วนนี้เป็นภาษาไทยและดัดแปลงเป็นแบบวัดความสามารถดำรงบทบาทมารดาที่เหมาะสมโดยผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความตรงตามภาษาที่ใช้ จากผู้เชี่ยวชาญทางภาษาศาสตร์ จากนั้นตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ จากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพยาบาลแม่และเด็กจำนวน 6 ท่าน แบบวัดชุดนี้ประกอบด้วย ข้อคำถามทั้งหมด 39 ข้อ ลักษณะคำตอบเป็นอัตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จาก 1 = ไม่เลย 2 = เล็กน้อย 3 = ปานกลาง 4 = มาก และ 5 = มากที่สุด คะแนนรวมของแบบวัดทั้งชุดอยู่ระหว่าง 39-195 คะแนน ประเมินได้จาก 2 ส่วนคือ การตระหนักรู้บทบาทการเป็นมารดาและการปฏิบัติบทบาทมารดา คะแนนน้อยแสดงว่ามีความสามารถดำรงบทบาทมารดาได้เหมาะสมน้อย

คะแนนมากแสดงว่ามีความสามารถดำรงบทบาทมารดาได้เหมาะสมมาก จากนั้นได้นำไปตรวจสอบคุณภาพเชิงประจักษ์ เพื่อหาข้อบกพร่อง และความไม่ชัดเจน โดยทดลองใช้กับมารดาที่มีบุตรคนแรก และนำไปทดสอบความเชื่อมั่นกับมารดาหลังคลอดจำนวน 30 ราย ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของแบบวัดทั้งหมด = .91 และเมื่อนำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 205 ราย ค่าความเชื่อมั่น = .92

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแบบวัดความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาได้เหมาะสม จำนวน 39 ข้อ ของ สุพรรณิ สุ่มเล็ก (2538) มาดัดแปลงและตัดออก 4 ข้อ เหลือ 35 ข้อ เนื่องจากข้อคำถามบางข้อไม่สามารถใช้วัดความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกในระยะ 2 สัปดาห์หลังคลอดได้ โดยได้ดัดแปลงข้อความบางส่วนในคำถามและตัดคำถามบางข้อออกในแบบวัดแต่ละส่วนดังนี้ ส่วนที่ 1 การตระหนักรู้บทบาทการเป็นมารดา ปรับเป็นการรับรู้บทบาทมารดา และตัดข้อที่ 13 ออก (ฉันพอใจในการเจริญเติบโตและพัฒนาการของลูกมาก) ดัดแปลงข้อความในข้อที่ 5 จากคำว่า บุตรเป็นลูก ข้อ 9 จากฉันรู้สึกว่าคุณคนนี้มีลักษณะเฉพาะตัวปรับเป็นฉันรู้สึกว่าคุณคนนี้มี การแสดงออกเป็นของตัวเอง แตกต่างจากผู้อื่น และข้อ 11 จากการทิ้งลูกไว้กับสามี (หรือญาติสนิท) เมื่อฉันจำเป็นต้องออกไปข้างนอกเป็นเรื่องง่าย ปรับเป็นการทิ้งลูกไว้กับสามี (หรือญาติสนิท) เมื่อฉันจำเป็นต้องออกไปข้างนอกเป็นเรื่องที่ทำได้ง่าย ส่วนที่ 2 การปฏิบัติบทบาทการเป็นมารดา ปรับเป็นการตอบสนองความต้องการของทารกแรกเกิด และการปฏิบัติบทบาทการเป็นมารดาและตัดข้อคำถามออก 3 ข้อคือ ข้อ 23 ฉันมั่นใจกับการวางแผนให้อาหารเสริมที่เหมาะสมกับลูก ข้อที่ 29 ฉันมั่นใจในการจัดหาของเล่นที่เหมาะสมกับวัยสำหรับลูก ข้อที่ 39 ฉันมั่นใจว่าจะสามารถช่วยมารดาคนอื่น ๆ เรียนรู้การดูแลลูกที่เหมาะสมควรทำอย่างไร และได้ดัดแปลงข้อความในข้อ 21 จากอาหารปรับเป็นนม ข้อ 22, 24 จากฉันมั่นใจปรับเป็นฉันรู้ ข้อ 26 จากลูกหงุดหงิดปรับเป็นลูกโยเย ข้อ 28 ตัดคำว่าความเป็นระเบียบ ข้อ 37 ให้ปรับเป็นได้ จากนั้นนำแบบวัดความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรก ที่ดัดแปลงและปรับปรุงแล้ว จำนวน 35 ข้อ ไปหาความเที่ยงของเครื่องมือ (reliability) โดยนำไปทดลองใช้กับมารดาหลังคลอดครั้งแรกในระยะ 2 สัปดาห์หลังคลอด จำนวน 30 ราย แล้วนำผลที่ได้ไปหาความเชื่อมั่นได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach Alpha Coefficient) ของแบบวัดทั้งหมดเท่ากับ .86 โดยประเมินได้จาก 2 ส่วนคือ

1. การรับรู้บทบาทการเป็นมารดา เป็นการวัดการเป็นมารดาของทารกควรเป็นอย่างไร โดยประเมินการรับรู้ของมารดา ในความสามารถแสดงออกถึงความรู้สึกได้เหมาะสมในบทบาทการเป็นมารดา จากการเรียนรู้ และความคาดหวังเกี่ยวกับการให้ความสำคัญในการให้การ

ดูแลบุตรของตน การให้ความสำคัญกับบุตร และประสบการณ์ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ข้อคำถามในแบบวัดส่วนนี้มี 16 ข้อ

2. การตอบสนองความต้องการของทารกแรกเกิดและการปฏิบัติบทบาทการเป็นมารดา เป็นการวัดการปฏิบัติบทบาทมารดาเพื่อตอบสนองความต้องการพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมของเด็กวัยทารก บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าพฤติกรรมบทบาทของมารดาเกิดจากการเรียนรู้โดยกระบวนการให้การดูแลบุตร สัมผัสเป็นประสบการณ์ ความสามารถในทักษะ และความรู้ที่เหมาะสม ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เฉพาะในการดูแลเด็กวัยทารก ได้แก่ การให้อาหาร การนอน การร้องไห้ การขับถ่าย การสวมใส่เสื้อผ้า ความปลอดภัย และ ความเจ็บป่วย ข้อคำถามในแบบวัดส่วนนี้มีจำนวน 19 ข้อ

ลักษณะคำตอบของแบบวัดทั้ง 2 ส่วนเป็นอัตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ

1	หมายถึง	ไม่เลย
2	หมายถึง	เล็กน้อย
3	หมายถึง	ปานกลาง
4	หมายถึง	มาก
5	หมายถึง	มากที่สุด

คะแนนรวมของแบบวัดทั้งสองอยู่ระหว่าง 35 ถึง 175 คะแนน คะแนนน้อยแสดงว่ามีความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาได้น้อย คะแนนมากแสดงว่ามีความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาได้มาก ในการประเมินระดับความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรก ทำได้โดยนำค่าเฉลี่ยรวมของคะแนนความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกมาหารด้วยจำนวนข้อทั้งหมดของแบบวัด แล้วนำค่าที่คำนวณได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตาม ประคอง วรรณสูตร (2542: -73) ดังนี้

4.50-5.00	มีระดับความสามารถในการดำรงบทบาทครั้งแรกระดับ	มากที่สุด
3.50-4.49	มีระดับความสามารถในการดำรงบทบาทครั้งแรกระดับ	มาก
2.50-3.49	มีระดับความสามารถในการดำรงบทบาทครั้งแรกระดับ	ปานกลาง
1.50-2.49	มีระดับความสามารถในการดำรงบทบาทครั้งแรกระดับ	น้อย
1.00-1.49	มีระดับความสามารถในการดำรงบทบาทครั้งแรกระดับ	น้อยที่สุด

ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การหาความตรงตามเนื้อหา

ผู้วิจัยนำโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง ซึ่งประกอบด้วย วิธีการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองในบทบาทมารดา แผนการสอนและภาพพลิก ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 ท่าน ด้านการพยาบาลมารดาและทารก จำนวน 10 ท่าน และด้านโสตทัศนูปกรณ์ จำนวน 1 ท่าน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหาและความชัดเจนของภาษาที่ใช้ เพื่อให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข ผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา และทำการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับความชัดเจนของภาษาที่ใช้ในบางส่วนของโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเอง แผนการสอนและภาพพลิก

การหาความเที่ยง

ผู้วิจัยได้นำแบบวัดความสามารถดำรงบทบาทมารดาได้เหมาะสมของสุพรรณิ สุ่มเล็ก (2538) มาดัดแปลงข้อความบางส่วนของคำถามและตัดข้อคำถามออก 4 ข้อ เหลือ 35 ข้อ เนื่องจากคำถามทั้ง 4 ข้อ ไม่สามารถใช้วัดความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกในระยะ 2 สัปดาห์หลังคลอดได้ จากนั้นนำแบบวัดความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรก ที่ดัดแปลงและปรับปรุงแล้ว จำนวน 35 ข้อ ไปหาความเที่ยงของเครื่องมือ (reliability) โดยนำไปทดลองใช้กับมารดาหลังคลอดครั้งแรกที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในระยะ 2 สัปดาห์ จำนวน 30 ราย แล้วนำผลที่ได้ไปหาความเชื่อมั่นได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach Alpha Coefficient) ของแบบวัดทั้งหมดเท่ากับ .86 โดยในส่วนของ 1 การรับรู้บทบาทการเป็นมารดาเท่ากับ .81 และในส่วนที่ 2 การตอบสนองความต้องการของทารกแรกเกิดและการปฏิบัติบทบาทการเป็นมารดาเท่ากับ .87

การดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ระยะเตรียมการ

1. ผู้วิจัยนำหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เสนอต่อผู้อำนวยการโรงพยาบาลอินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี และโรงพยาบาลสิงห์บุรี เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการวิจัย

ขั้นที่ 2 ระยะก่อนการทดลอง

ผู้วิจัยสำรวจรายชื่อ และศึกษาประวัติของผู้มาคลอดครั้งแรกในหน่วยห้องคลอด จากเวชระเบียนและรายงานการคลอด เลือกรุ่นตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยจัดมารดาหลังคลอดที่โรงพยาบาลสิงห์บุรี เป็นกลุ่มควบคุมและมารดาหลังคลอดที่โรงพยาบาลอินทร์บุรี เป็นกลุ่มทดลอง และจัดให้เกิดความสมดุลระหว่างกลุ่ม (balancing) ทั้งสอง โดยควบคุมให้กลุ่มตัวอย่างทั้งสองมีลักษณะใกล้เคียงหรือเท่าเทียมกันมากที่สุดในด้าน ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนของครอบครัว

ขั้นที่ 3 ระยะดำเนินการทดลอง (วันที่ 7 กุมภาพันธ์ - 7 เมษายน 2542)

ผู้วิจัยดำเนินการในกลุ่มควบคุมดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อกับมารดาหลังคลอดครั้งแรกที่หน่วยห้องคลอด ขณะอยู่ในระยะพักฟื้น 2 ชั่วโมงหลังคลอด ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพ แนะนำตนเอง แจ้งวัตถุประสงค์ และขั้นตอนในการทำวิจัย พร้อมทั้งขอความร่วมมือในการวิจัย
2. หลังจากได้รับความร่วมมือ และยินยอมจากมารดาหลังคลอดแล้วผู้วิจัยจึงสอบถามข้อมูลทั่วไปของมารดา และบันทึกข้อมูลทั่วไป ของมารดาและทารกหลังคลอดเพิ่มเติมจากรายงานการคลอด
3. จากนั้นให้มารดาได้รับการพยาบาลเพื่อส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารก และได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตนหลังคลอดตามปกติจากพยาบาลประจำหน่วยห้องคลอด
4. เมื่อมารดาย้ายออกมายังหน่วยหลังคลอด ผู้วิจัยติดตามเยี่ยมเพื่อสร้างสัมพันธภาพอย่างต่อเนื่องทุกวันจนถึงวันจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล โดยในระหว่างที่อยู่โรงพยาบาล มารดาจะได้รับคำแนะนำ และการสอนเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล จากพยาบาลประจำการหน่วยหลังคลอดเกี่ยวกับวิธีการดูแลบุตร การปฏิบัติตนหลังคลอด อาการผิดปกติของมารดาและบุตร การนัดตรวจหลังคลอดของมารดาและบุตร การนำบุตรมารับวัคซีน การแจ้งบุตรเข้าทะเบียนบ้าน และการวางแผนครอบครัว
5. วันที่มารดาและบุตรจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล ผู้วิจัยจะนัดหมายกับมารดาเพื่อเก็บข้อมูล ซึ่งเป็นช่วงมารดาหลังคลอดกลับไปอยู่บ้านได้ครบ 2 สัปดาห์ โดยผู้วิจัยจะขอที่อยู่ ที่แน่นอน เขียนแผนที่บ้าน และเบอร์โทรศัพท์ ซึ่งสามารถติดต่อได้ พร้อมนัดหมายวันที่จะไปพบมารดาที่บ้านเพื่อเก็บข้อมูล

6. วันที่ 17 หลังคลอดผู้วิจัยพบมารดาที่บ้าน สร้างสัมพันธภาพและพูดคุยซักถามอาการทั่วไปของมารดาและบุตรจากนั้น ขอความร่วมมือมารดาให้ตอบแบบวัดความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรก โดยไม่จำกัดเวลา โดยผู้วิจัยจะอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ช่วยอธิบายเมื่อมารดาสงสัยหรือไม่เข้าใจคำชี้แจงหรือข้อคำถาม

7. เมื่อมารดาตอบแบบวัดเสร็จแล้วผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบวัด ถ้าพบว่าข้อใดไม่มีคำตอบก็จะซักถามเพื่อให้ได้คำตอบที่ครบถ้วน และแจ้งให้มารดาทราบถึงการสิ้นสุด การเป็นกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ พร้อมทั้งแสดงความขอบคุณ

ผู้วิจัยดำเนินการในกลุ่มทดลองดังนี้

ผู้วิจัยปฏิบัติเช่นเดียวกับข้อ 1.- 2. ในกลุ่มควบคุม จากนั้นดำเนินการตามขั้นตอนของโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองดังต่อไปนี้

วันที่ 1 หลังคลอด

ระยะ 2 ชั่วโมงแรกหลังคลอด ผู้วิจัยสนับสนุนให้มารดาคุ้นเคยกับบุตร และสถานการณ์การเป็นมารดาครั้งแรก รวมทั้งการสร้างสัมพันธภาพกับบุตร โดย

1. บอกเพศและข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพของทางบวกบุตร
2. กระตุ้นให้ตัวอย่างมีปฏิสัมพันธ์กับบุตรหลังคลอดทันที โดยการนำบุตรไปวางบนหน้าอกมารดา ภายหลังตัดสะดือเรียบร้อยแล้ว ให้มารดาได้สัมผัส โอบกอดบุตร และให้บุตรดูดนมทันที หรือภายใน 45 นาทีแรกหลังทารกเกิด

3. ภายหลังจากมารดา ได้รับการพยาบาลตามกระบวนการคลอดและบุตรได้รับการพยาบาลตามขั้นตอนการดูแลทารกแรกเกิด จากเจ้าหน้าที่ห้องคลอดเสร็จเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยจัดให้มารดาและบุตรได้อยู่ด้วยกันทันที (rooming - in) แนะนำวิธีการให้นมบุตรด้วยนมมารดา

ระยะ 8-24 ชั่วโมงแรกหลังคลอด เมื่อมารดาย้ายมาหน่วยหลังคลอด ภายหลังจากได้พักผ่อนหลังคลอดแล้วอย่างน้อย 6 ชั่วโมง

1. ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพกับมารดาอย่างต่อเนื่อง โดยการพูดคุยซักถามอาการทั่วไปของมารดาและบุตร
2. เปิดโอกาสให้มารดาได้บอกเล่าระบายความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์การคลอดที่ผ่านมา และให้มารดาได้พูดคุยเกี่ยวกับบุตร เช่น เอกลักษณะหรือลักษณะเด่นของบุตรที่เหมือนพ่อหรือแม่

3. กระตุ้นให้มารดามีปฏิสัมพันธ์กับบุตร เช่น สังเกตพฤติกรรมบุตร สัมผัสบุตร ถ้ามารดาพร้อม รวมทั้งแนะนำให้มารดาพูดคุยหรือเรียกชื่อบุตร เวลาที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้บุตร

4. จัดให้บุตรพักเตียงเดียวกับมารดาทั้งเวลากลางวันและกลางคืน ตลอดระยะเวลาที่พักรักษาในโรงพยาบาล จนถึงจำหน่ายกลับบ้าน

5. แนะนำให้มารดาสังเกตประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลบุตร ของมารดาหลังคลอดครั้งแรก คนอื่น ๆ ที่อยู่ในหน่วยหลังคลอดเดียวกัน เช่น การให้นมบุตร รวมทั้งสังเกตวิธีการดูแลบุตรจากผู้วิจัย

6. สนับสนุนให้มารดามีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมการดูแลบุตร ร่วมกับเจ้าหน้าที่หรือผู้วิจัย เช่น เปลี่ยนผ้าอ้อม การทำความสะอาดหลังการขับถ่าย และให้มารดา ร่วมตรวจร่างกายบุตร เช่น ตรวจนิ้ว ลำตัว แขน-ขา นับอัตราการหายใจ ขณะตรวจกระตุ้นให้มารดา ได้พูดคุยถึงภาพของทารกที่ตนเองคิดไว้ในความฝันกับทารกที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน

7. แนะนำเทคนิคที่ช่วยให้ร่างกายและจิตใจของมารดาผ่อนคลาย ดังนี้

7.1 การอาบน้ำอุ่น

7.2 การนวดแขน-ขา และลำตัว

7.3 การผ่อนคลายหายใจเข้าออก

7.4 การบริหารร่างกายหลังคลอด

ทำที่ 1 ทำนอนผ่อนคลายความเครียด (ทำหลังคลอด 12 ชั่วโมง)

8. ผู้วิจัยตรวจเยี่ยมและสังเกตการแสดงบทบาทมารดา รวมทั้งสัมพันธภาพระหว่างมารดากับบุตร ให้คำปรึกษาแนะนำเมื่อมีปัญหาหรือข้อสงสัย ให้กำลังใจและเสริมแรง จูงใจเมื่อมารดาปฏิบัติได้ถูกต้อง

วันที่ 2 หลังคลอด

1. ผู้วิจัยพบมารดาพูดคุยซักถามเกี่ยวกับสภาพร่างกาย อารมณ์ทั่วไปของมารดาและบุตร จากนั้นเปิดโอกาสให้มารดาได้พูดคุย และระบายความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการแสดงบทบาทมารดาใน 1 วันที่ผ่านมา ผู้วิจัยให้คำแนะนำ และชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหามาตามความเหมาะสม เพื่อลดสิ่งเร้าทางอารมณ์ (30 นาที)

2. ผู้วิจัยแนะนำเทคนิคที่ช่วยให้ร่างกาย และจิตใจผ่อนคลาย โดยให้มารดาบริหารร่างกายหลังคลอด (30 นาที)

ทำที่ 2 บริหารกล้ามเนื้อหน้าท้อง คอ และหัวไหล่

ทำที่ 3 บริหารกล้ามเนื้อแขน และหน้าอกส่วนบน

ทำที่ 4 บริหารสะโพก

ทำที่ 5 บริหารกล้ามเนื้อซี่โครงและหูรูด

ทำที่ 6 บริหารเท้า

3. ให้มารดาได้พักผ่อนหลังบริหารร่างกายประมาณ 1 ชั่วโมง จากนั้น ผู้วิจัยให้ความรู้เรื่อง พฤติกรรม และความต้องการของทารกแรกเกิด (30 นาที)

4. ภายหลังจากผู้วิจัยให้ความรู้เสร็จเรียบร้อยแล้ว ให้มารดาออก ประสพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลบุตร ประเมินความเชื่อเกี่ยวกับการดูแลบุตรของมารดา และซักถามความต้องการเรียนรู้กิจกรรมการดูแลบุตร

5. ผู้วิจัยให้มารดาได้สังเกตการสาธิตวิธีการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในการดูแลบุตรตามที่มารดาต้องการเรียนรู้

6. เมื่อสาธิตเสร็จแล้วให้มารดาเรียงลำดับความยากง่ายในการปฏิบัติ กิจกรรมเหล่านั้น จากนั้นให้มารดาได้ลองฝึกปฏิบัติกิจกรรมที่คิดว่าง่าย และสามารถทำได้ โดยมีผู้วิจัยอยู่ใกล้ ๆ ให้คำแนะนำและให้กำลังใจ เมื่อมารดาสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง ผู้วิจัยเสริมแรงใจ โดยกล่าวคำชมเชย และสนับสนุนการกระทำกิจกรรมนั้นอีกในครั้งต่อไป

7. สำหรับกิจกรรมการดูแลบุตร ที่มารดาไม่มีความรู้สึกลัวยาก และไม่มั่นใจว่าตนเองจะทำได้ ผู้วิจัยจะทบทวนให้ความรู้ อธิบายซ้ำ และสาธิตวิธีการปฏิบัติให้ดู โดยให้มารดา มีส่วนร่วมช่วยปฏิบัติกับผู้วิจัย และสนับสนุนให้มารดาได้ฝึกทักษะในกิจกรรมนั้น ร่วมกับผู้วิจัยจน เกิดความมั่นใจที่จะทำได้ด้วยตนเอง

8. จากนั้นในการทำกิจกรรมนี้ครั้งต่อไป ให้มารดาได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยช่วยอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะในการปฏิบัติครั้งแรกจะสนับสนุนให้สามีหรือ สมาชิกในครอบครัว มีส่วนร่วมช่วยทำหน้าที่ประคับประคองและให้กำลังใจมารดาเพื่อให้สามารถ ปฏิบัติได้ถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

9. เสริมแรงใจ โดยกล่าวชื่นชมในความสามารถ เมื่อมารดาสามารถ ทำได้ถูกต้อง และเน้นให้มารดาเห็นความสำคัญของตนเองที่ต่อบุตรและครอบครัว

10. ผู้วิจัยติดตามเยี่ยมและสังเกตการแสดงพฤติกรรมบทบาทมารดา พร้อมให้คำแนะนำและชี้แนะแนวทางแก้ไข เมื่อเกิดปัญหาตามความเหมาะสม

วันที่ 3 หลังคลอด

1. ผู้วิจัยปฏิบัติเช่นเดียวกับข้อ 1 ในวันที่ 2 หลังคลอด

2. ถ้าพบว่ามีปัญหาเกิดขึ้นในการแสดงบทบาทมารดาบางอย่างที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม ผู้วิจัยวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับมารดา โดยสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัว เช่น สามี มีส่วนร่วมช่วยเหลือประคับประคองและให้กำลังใจ เพื่อให้มารดาสามารถแสดงบทบาทได้ถูกต้องเหมาะสม ต่อไป

3. ให้มารดาปฏิบัติเช่นเดียวกับข้อ 2 ในวันที่ 2 หลังคลอด

4. จัดกลุ่มมารดาหลังคลอดครั้งแรกให้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นและบอกเล่าถึงความรู้สึกต่อการเลี้ยงดูบุตร จากนั้นผู้วิจัยทบทวนความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมและความต้องการของทารกแรกเกิด และให้ความรู้เกี่ยวกับ การเปลี่ยนเข้าสู่บทบาทมารดาในระยะหลังคลอด

5. ให้มารดาได้ฝึกทักษะเกี่ยวกับการอาบน้ำ สระผมทารก การเช็ดตา เช็ดสะดือ การใส่เสื้อผ้า การห่อตัวทารก โดยผู้วิจัยติดตามเยี่ยมและสังเกตการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลทารกประจำวันดังกล่าว พร้อมให้คำแนะนำชี้แนะเมื่อมีปัญหา และเสริมแรงใจโดยกล่าวคำชมเชยเมื่อมารดาสามารถทำได้สำเร็จ

6. ผู้วิจัยพบกับมารดาก่อนจำหน่ายกลับบ้าน ทบทวนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมการดูแลบุตร ตามที่มารดาได้ปฏิบัติด้วยตนเอง พร้อมให้คำแนะนำเพิ่มเติม เมื่อมารดามีข้อสงสัยหรือซักถาม และให้คำอธิบายชี้แนะ ในพฤติกรรมบทบาทมารดาที่ยังทำได้ไม่ถูกต้อง หรือยังไม่ได้ทำ

7. จากนั้นผู้วิจัยอยู่ที่แน่นอนของมารดา เขียนแผนที่บ้าน และเบอร์โทรศัพท์ ซึ่งสามารถติดต่อได้ โดยนัดหมายวัน-เวลา ที่จะไปติดตามเยี่ยมมารดาที่บ้าน ครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นช่วงมารดาหลังคลอดบุตรได้ 7-8 วัน โดยคำนึงถึงความพร้อมและความสะดวกของมารดา เป็นสำคัญ

วันที่ 7 - 8 หลังคลอด

เยี่ยมบ้านครั้งที่ 1

ผู้วิจัยติดตามเยี่ยมมารดาเป็นรายบุคคลที่บ้าน

1. ผู้วิจัยพูดคุยซักถามอาการทั่วไปของมารดาและบุตร พร้อมตรวจสัญญาณชีพ และสภาพร่างกายของมารดาและบุตร

2. เปิดโอกาสให้มารดาได้บอกเล่าระบายความรู้สึกต่อการเลี้ยงดูบุตร ในช่วงที่กลับมาอยู่ที่บ้าน

3. ซักถามปัญหาที่มารดาเกิดขึ้นในการเลี้ยงดูบุตร

4. วิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขร่วมกับมารดาและสมาชิกในครอบครัว ตามสภาพปัญหาที่พบในมารดาแต่ละคน โดยใช้วิธีการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นหลัก ในการให้ความช่วยเหลือ

5. ทบทวนความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติกิจกรรมการดูแลบุตร การเปลี่ยนเข้าสู่บทบาทมารดาในระยะหลังคลอด พฤติกรรมและการตอบสนองความต้องการของทารกแรกเกิดพร้อมให้กำลังใจและเสริมแรงใจแก่มารดา

6. นัดหมาย วัน-เวลา กับมารดา เพื่อติดตามเยี่ยมบ้านครั้งที่ 2 และเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นช่วงมารดาหลังคลอดบุตรกลับบ้านอยู่ที่บ้านได้ 2 สัปดาห์

วันที่ 17 - 18 หลังคลอด

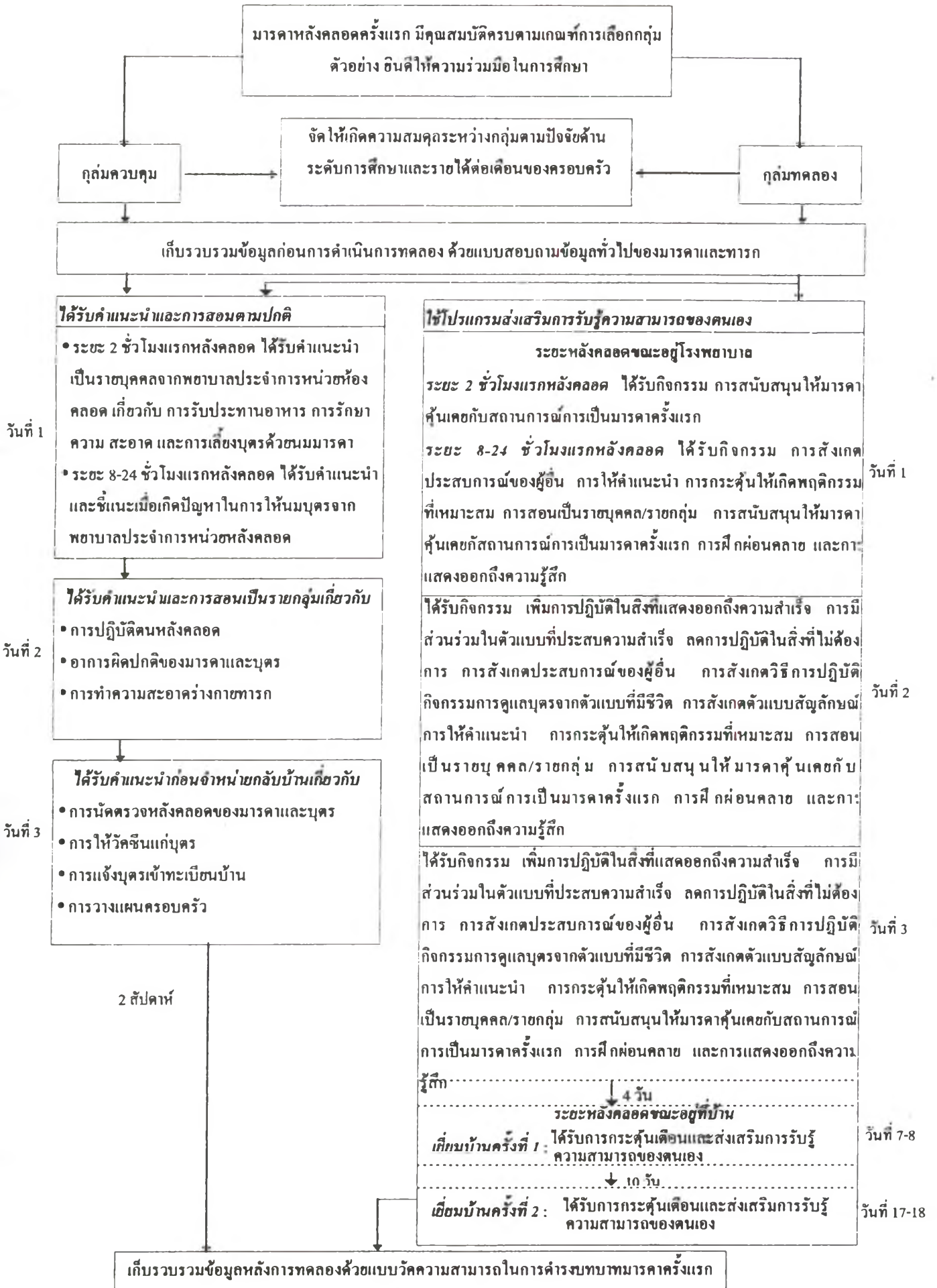
เยี่ยมบ้านครั้งที่ 2

ผู้วิจัยติดตามเยี่ยมมารดาเป็นรายบุคคลที่บ้านและปฏิบัติเช่นเดียวกับข้อ 1-5 ของการเยี่ยมบ้านครั้งที่ 1

ขั้นที่ 4 ระยะหลังการทดลอง

1. ภายหลังจากผู้วิจัยปฏิบัติกิจกรรมในการเยี่ยมบ้านครั้งที่ 2 เสร็จเรียบร้อยแล้ว ขอความร่วมมือมารดาให้ตอบแบบวัดความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรก โดยไม่จำกัดเวลา โดยผู้วิจัยจะอยู่ในบริเวณใกล้เคียง เพื่ออธิบายเมื่อมารดาสงสัยหรือไม่เข้าใจคำชี้แจง หรือข้อคำถาม

2. เมื่อมารดาตอบแบบวัดเสร็จแล้วผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบวัด ถ้าพบว่าข้อใดไม่มีคำตอบก็จะซักถามเพื่อให้ได้คำตอบที่ครบถ้วน แล้วแจ้งให้มารดาทราบถึงการสิ้นสุด การเป็นกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ พร้อมทั้งแสดงความขอบคุณ

แผนภูมิที่ 5 สรุปขั้นตอนการทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไปของมารดา ทำการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่เป็นจำนวนและร้อยละ
2. การศึกษาความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกจากการใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองทำการวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และประเมินระดับความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกของมารดาหลังคลอด
3. เปรียบเทียบความสามารถในการดำรงบทบาทมารดาครั้งแรกระหว่างกลุ่มที่ใช้โปรแกรมส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองกับกลุ่มที่ได้รับการสอนและคำแนะนำตามปกติจากพยาบาลประจำการ โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม แล้วทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยโดยใช้สถิติทดสอบ ที (t-test statistic) ที่ระดับนัยสำคัญ .05